

ابتکار ۱+۱۶: راهبرد همکاری چین و کشورهای اروپای مرکزی و شرقی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۷

محسن کشوریان آزاد^۱

مبارکه صدافتی^۲

چکیده

سیاست خارجی چین در ادامه طرح‌های اقتصادی چندجانبه خود در عرصه بین‌الملل همچون؛ «کمربند - راه»، «ساخت چین ۲۰۲۵»، «جاده ابریشم سلامت»، «بانک سرمایه‌گذاری زیرساخت آسیا» و... همکاری با کشورهای اروپایی را مدنظر قرار داده است. پکن در دهه اخیر، سازوکارها و ابتکارات چندجانبه را در سطح منطقه‌ای، فرامنطقه‌ای و دوجانبه (کشورهای محوری) ایجاد کرد و در قالب این ابتکارات، اهداف اقتصادی، سیاسی، فرهنگی را با مناطق مختلف از جمله اروپا دنبال می‌کند. در همین چارچوب، «ابتکار ۱+۱۶» در سال ۲۰۱۲ به‌عنوان مکمل «کمربند-راه» از سوی چین و کشورهای اروپای مرکزی و شرقی برای توسعه همکاری چندجانبه تعریف شد. هدف این مقاله تبیین تأثیر این ابتکار چندجانبه بر همکاری چین و کشورهای اروپای شرقی و مرکزی است و با روش قیاسی-تبیینی به این پرسش پاسخ داده شده که ابتکار چندجانبه ۱+۱۶ چگونه زمینه همکاری درهم‌تنیده بین چین و کشورهای اروپای مرکزی و شرقی (سی‌ای‌ای) را مهیا کرده است؟ فرضیه این است که مکانیسم چندجانبه ۱+۱۶ شبکه پیچیده‌ای از همکاری را بین طرفین ایجاد کرده که منجر به دستاورد مثبت در حوزه‌های موضوعی مشخص شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که چین در قالب بازی برد-برد پروژه‌ها و طرح‌ها را با همکاری گروه‌های مختلف کشورهای فوق (بالکان، ویشگراد، کشورهای محوری) برنامه‌ریزی و عملیاتی کرده که واکنش سایر رقبای چین را در پی داشته است.

کلیدواژگان: چین، ابتکار ۱+۱۶، چندجانبه‌گرایی، اروپا، همکاری.

۱. استاد مدعو گروه روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی (نویسنده مسئول). Mkeshvarian69@gmail.com.

۲. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی.

مقدمه

روابط چین و کشورهای اروپای مرکزی و شرقی (سی‌ای‌ای)^۱ - تحت عنوان همکاری بین چین و سی‌ای‌ای شناخته می‌شود- پس از جنگ جهانی دوم در ابعاد اقتصادی و سیاسی تقویت شد. با این حال، در اغلب دوره جنگ سرد به دلیل تنش‌های بین شوروی و چین، رابطه بین چین و اروپای مرکزی و شرقی بسیار سرد بود. از پایان جنگ سرد، روابط سیاسی، اقتصادی و دیپلماتیک بین پکن و این کشورها به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای از روابط چین با اروپای غربی عقب بود، چنانچه تجارت بین چین و این کشورها در سال ۲۰۱۲ تنها یک‌دهم حجم تجارت چین و اروپای غربی بود (Song & Pavlicevic, 2019: 282). از سال ۲۰۱۲، همکاری چندجانبه چین و اروپای مرکزی و شرقی به‌صورت سازمان‌یافته بر مبنای منافع مشترک، مکانیسم‌ها و شیوه‌های متداول و متنوع و نهادینه‌شده پیشرفت کرد. همکاری بین چین و این کشورها یک مکانیسم همکاری بین منطقه‌ای است که توسط چین برای پاسخ به وضعیت بین‌المللی در حال تحول ایجاد شده است.

در پی بحران مالی ۲۰۰۸ و کاهش رشد اقتصادی در اتحادیه اروپا، دولت چین یک قالب همکاری با ۱۶ کشور اروپای مرکزی و شرقی که بخشی از آن‌ها عضو اتحادیه اروپا هستند را در سال ۲۰۱۲ تنظیم کرد. قبل ایجاد ۱۶+۱ همکاری ویژه چین با این کشورها محدود به صربستان و لهستان بود که با چین شراکت استراتژیک داشتند. پس از این برهه تاریخی، چین و اروپا اهمیت استراتژیک و اقتصادی روبه‌رشد یکدیگر را به‌موردتوجه قرار دادند و در دهه اخیر، تلاش‌های پکن برای مدیریت بحران اقتصادی از طریق ابتکارات و برنامه‌های اقتصادی در دنیا به‌ویژه اروپا عملیاتی شد که یکی از این مکانیسم‌ها و ابتکارات «۱۶+۱» بود.

این مکانیسم یک سال قبل از راه‌اندازی «کمربند-راه» توسط دولت چین در سال ۲۰۱۲ در بوداپست مجارستان پی‌ریزی شد و با اضافه شدن یونان در سال ۲۰۱۹ به «ابتکار ۱۷+۱» تغییر یافت، اما در ادامه با خروج لیتوانی در سال ۲۰۲۱ در قالب همان «ابتکار ۱۶+۱» باقی ماند. «همکاری اقتصادی بین چین و اروپای شرقی و مرکزی»^۲ در راستای ابتکار «کمربند-راه» ایجاد شد و روابط اقتصادی و تجاری با اروپا را دنبال می‌کند. اگرچه روابط تجاری و اقتصادی چین با کشورهای اروپای پیشینه طولانی دارد و در اواخر قرن بیستم جنبه جدی‌تر به خود گرفت

1. Central and Eastern European Countries
2. Cooperation between China and Central and Eastern European Countries (China-CEE, China-CEEC)

(Budeanu, 2018: 4-6)، اما رابطه در چارچوب ابتکار ۱۶+۱ ابعاد تازه‌تری به خود گرفته است.

چین با طرح این موضوع همکاری اقتصادی و ارتباط بیشتر با کشورهای فراتر از آسیا پرداخته که ضمن متصل کردن آسیای شرقی و چین به اروپای شرقی و مرکزی فاصله این کشور با اروپای غربی و پیشرفته صنعتی را نیز کم نماید و هزینه مبادلات را کاهش دهد. بنابراین این ابتکار چندجانبه از راهبردهای پکن برای همکاری با کشورهای مذکور است و ضرورت دارد که چگونگی توسعه همکاری بین طرفین در قالب این ابتکار چندجانبه تبیین گردد.

در این راستا، این مقاله به این پرسش پاسخ داده که ابتکار چندجانبه ۱۶+۱ چگونه زمینه همکاری درهم‌تنیده بین چین و کشورهای مرکزی و شرقی اروپا (سی‌ای‌ای) را فراهم کرده است؟ فرضیه این است که مکانیسم چندجانبه ۱۶+۱ شبکه پیچیده‌ای از همکاری بین چین و کشورهای اروپای مرکزی و شرقی را ایجاد کرده که منجر به دستاورد مثبت در حوزه‌های موضوعی مشخص شده است. مقاله در ادامه، ضمن تمهیدات نظری در قالب چندجانبه‌گرایی در سیاست خارجی چین، ابعاد ابتکار ۱۶+۱ را شرح داده و سپس در قالب یافته‌ها تأثیر ابتکار ۱۶+۱ را بر توسعه همکاری بین چین و اروپای مرکزی و شرقی تبیین کرده است.

چارچوب نظری؛ چندجانبه‌گرایی در سیاست خارجی چین و جایگاه ابتکار ۱۶+۱

چندجانبه‌گرایی به‌عنوان یک الگوی دیپلماسی در قرن بیستم مورد توجه قرار گرفت. رابرت کوهن چندجانبه‌گرایی را این‌گونه تعریف می‌کند: «عمل هماهنگ کردن سیاست‌های ملی در گروه‌های متشکل از سه یا چند دولت از طریق ترتیبات موردی یا با استفاده از نهادها» (Keohane, 1990: 733). جان راگی مؤلفه کلیدی چندجانبه‌گرایی را وجود «اصول کلی رفتار» به‌عنوان مبنایی برای همکاری جهت «دسته‌ای از اقدامات، بدون توجه به منافع خاص طرفین» می‌داند. پس همکاری سه یا چند کشور به‌صورت خودکار به معنای چندجانبه بودن نیست، بلکه باید براساس اصول معین باشد و دولت‌ها روابط خودشان را با یکدیگر مطابق معیارها تنظیم کنند (Ruggie, 2002: 103-104). براین اساس، چندجانبه‌گرایی به راه کارهای دیپلماتیک و اقدامات هماهنگ چند کشور اشاره دارد که تحت قواعد رژیم‌های بین‌المللی و دستورالعمل‌های تعریف شده برای دستیابی به سیاست هماهنگ عمل می‌کند. در چارچوب این نظریه دو یا چند بازیگر به صورت داوطلبانه و در چارچوب اصول و هنجار مشترک، همکاری بین

المللی را نهادینه می‌کنند (Derzner, 2008 : 194).. قدرتهای بزرگ برای دستیابی به اهداف خود، شیوه چندجانبه را برای گذر از تهدیدات قدرتهای بزرگ دیگر و نفوذ در مناطق به کار می‌گیرند. مزایای حاصل از اهداف چندجانبه‌گرایی به صورت کوتاه‌مدت بدست نمی‌آید، بلکه در گذر زمان با مشارکت فعال کشورهای عضو منافع انباشته می‌شود (Caporaso, 1993 : 54).

با توجه به اصول و مبانی چندجانبه‌گرایی، ابتکارات به رهبری چین را می‌توان نوعی چندجانبه‌گرایی در نظر گرفت؛ زیرا که مکانی برای گفتگوی بین دولتی، هماهنگی سیاست‌ها با الگوی منسجم و نهادینه‌سازی جهت اتخاذ سیاست هماهنگ براساس قواعد تعریف شده به وجود آورده است. در دهه اخیر، یکن به‌طور فعال سازوکارهای چندجانبه را در ابعاد منطقه‌ای، فرامنطقه‌ای، موضوعی (پولی و مالی، تجاری و...) با مرکزیت و ابتکار چین ایجاد کرد و در قرن بیست و یکم شبکه‌ای از برنامه‌ها و ابتکارت منطقه‌ای را دنبال کرد که در سراسر جهان در حال گسترش است. این کشور به دنبال شناسایی ویژگی‌های مشترک چندجانبه در مناطق مختلف می‌باشد که هم الگوهای هنجاری را نهادینه می‌کند و هم دامنه همکاری خود را گسترش می‌دهد (Jakóbowski, 2018 : 659).

درواقع با آغاز طرح کمربند-راه، تأسیس بانک سرمایه‌گذاری زیرساخت آسیا^۱ و بریکس، موضوع مؤسسات و گروه‌های چندجانبه تحت رهبری چین به موضوع اصلی سیاست خارجی این کشور تبدیل شد (Callaghan & Hubbard, 2016 : 118). البته این چندجانبه‌گرایی برای چین پدیده جدیدی نیست، بلکه از سال ۲۰۰۰ چین شبکه گفتگوی چندجانبه با کشورهای در حال توسعه را ایجاد کرد. به‌عنوان مثال «مجمع همکاری چین و آفریقا»^۲ در سال ۲۰۰۰ تأسیس شد و در ادامه، طرح‌های منطقه‌ای را در سایر مناطق در حال توسعه از جمله خاورمیانه (مجمع چین و کشورهای عربی)^۳، آمریکای لاتین و کارائیب (مجمع چین-سلاس)^۴، آسیای جنوب شرق (همکاری مکونگ-لنکانگ)^۵ و اروپای شرقی و مرکزی (۱۶+۱) پیاده کرد. این ابتکارات چندجانبه قلمرو پیچیده همکاری‌های بخشی متشکل از ده‌ها شکل فرعی و مکانیسم‌های همکاری را شامل می‌شود که موضوعات اقتصادی، توسعه‌ای، سیاسی و فرهنگی را پوشش می‌دهد

1. Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB)
2. Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC)
3. China-Arab States Forum
4. China-CELAC Forum
5. Mekong- Lancang Cooperation

(Jakóbowski, 2018: 660).

ویژگی‌های مشترک ابتکارت چندجانبه چین شامل؛ مبنای هنجاری، مکانیسم تعیین دستورکار، الگوهای نهادینه‌سازی و طیفی از همکاری در بخش‌های متعدد است و پکن علاوه بر سطوح منطقه‌ای، سطوح فرامنطقه‌ای را نیز برای همکاری در نظر دارد. مکانیسم‌های چندجانبه در چارچوب نگرش سیاست خارجی چین به‌عنوان فضای درک می‌شود که در آن چین هنجارها و ایده‌های خود را در ترتیبات نهادی می‌گنجانند و زمینه «عملکرد مشترک» و «ایجاد قوانین تعاملی» را فراهم می‌کند. چین در چارچوب رویکرد چندجانبه‌گرایی، ابتکار 1+6 را برای ایجاد رابطه نهادی و چندجانبه با اروپای مرکزی و شرقی پی‌ریزی کرده که می‌توان در قالب «چندجانبه‌گرایی چندلایه^۱» آن را مطرح کرد.

«چندجانبه‌گرایی چندلایه» در دو بعد توضیح دهنده سیاست خارجی چین نسبت به همکاری با کشورهای اروپای مرکزی و شرقی است؛ ۱- چین با کشورهای اروپایی در قالب چندلایه منطقه‌ای، زیر منطقه‌ای و کشورهای محوری درصدد توسعه ابعاد همکاری است. درواقع چین زیر چتر چارچوب چندجانبه 1+6 در سه سطح با کشورهای این حوزه فعالیت می‌کند. در سطح منطقه‌ای چین اجلاس‌ها و کنفرانس‌های سالانه را برای نزدیک شدن اهداف اعضا به هم برگزار می‌کند، در سطح «زیر منطقه‌ای»^۲ همکاری با «گروه ویشگراد^۳» شامل؛ چک، مجارستان، لهستان و اسلواکی، همکاری با کشورهای بالتیک شامل؛ استونی، لتونی و لیتوانی، همکاری با کشورهای اروپای جنوب شرقی شامل؛ رومانی، بلغارستان، صربستان، مونته‌نگرو، کرواسی، مقدونیه، بوسنی و آلبانی و در سطح کشورهای محوری شامل؛ رومانی، صربستان، لهستان و مجارستان را دنبال می‌کند (Song & Pavlicevic, 2019: 283-294). درواقع ترکیبی از چندجانبه‌گرایی (منطقه‌ای و زیرمنطقه‌ای) و دوجانبه‌گرایی (کشورهای محوری) از ویژگی‌های رویکرد چین نسبت به این منطقه است.

۲- لایه دوم حوزه موضوعی است که پکن در موضوعات مختلف از جمله سرمایه‌گذاری، زیرساخت، مردم با مردم، سیاسی، حمل‌ونقل، بهداشت عمومی و ... چندجانبه‌گرایی را با کشورهای اروپای مرکزی و شرقی در سطح اول (منطقه‌ای)، زیرمنطقه‌ای و کشورهای محوری) دنبال می‌کند. چندجانبه‌گرایی به رهبری

1. Multilayered multilateralism
2. Sub-regional Level
3. Visegrád Group

چین که در قالب ۱۶+۱ پیاده شده، رویکردی چندلایه است که از یک طرف در سطوح چندجانبه و دوجانبه ترکیب می‌شود و سطح منطقه‌ای، زیرمنطقه‌ای و کشورهای محوری دنبال می‌شود که شامل ابزارهای نهادی و سیاستی است. «چندجانبه‌گرایی چندلایه» به چین اجازه می‌دهد، به صورت هم‌زمان اهداف گسترده‌ای از سیاست خارجی خود و اهداف مشخص‌تر را در راستای منافع با کشورها و گروه‌های خاص دنبال کند. رویکرد چین به کشورهای اروپای مرکزی و شرقی نشان از نوعی چندجانبه‌گرایی به رهبری پکن دارد که انعطاف‌پذیر و چندبعدی است و از طریق ابزارهای چندجانبه و دوجانبه دنبال می‌شود. در واقع مکانیسم ۱۶+۱ قالب چندجانبه به رهبری چین است.

ابتکار ۱۶+۱ چین: شکل‌گیری و ابعاد

همکاری بین چین و اروپای مرکزی و شرقی بر مبنای چندجانبه‌گرایی است که در نشست بوداپست در سال ۲۰۱۲ پی‌ریزی شد. ون جیابائو^۱ نخست‌وزیر وقت چین در جریان مجمع تجاری چین و اروپای شرقی در سال ۲۰۱۲ در ورشو طرح «دوازده اقدام چین برای همکاری دوستانه» با کشورهای اروپای مرکزی و شرقی را ارائه داد. پیوندهای اقتصادی نزدیک، اشتراک اطلاعات و همکاری در ۱۲ حوزه از موارد مطرح‌شده توسط جیابائو بود. محورهای شامل گفتگوی دوجانبه و چندجانبه، بهبود و توسعه کریدورهای حمل‌ونقل بین طرفین، توسعه پروژه‌های سرمایه‌گذاری حمل‌ونقل، تبادل اطلاعات در مورد خدمات حمل‌ونقل و لجستیک بین چین و ۱۶ کشور اروپایی و بخش خصوصی، بهبود زنجیره تأمین و گذرگاه‌های مرزی بین چین و ۱۶ کشور اروپا و شناسایی پتانسیل‌های بازار و مسیرهای حمل‌ونقل برای تقویت در مسیرهای زمینی جاده ابریشم از جمله محورهای این ابتکار بود که نشان‌دهنده تغییر چشم‌گیر در روابط چین و اروپای مرکزی و شرقی است.

در قالب نشست ابتکار ۱۶+۱ چین به اروپای شرقی پیشنهاد افزایش سرمایه‌گذاری‌ها و تجارت و همچنین افزایش همکاری‌ها در زمینه‌های علمی، تکنولوژی، مبادلات مردم با مردم و توسعه زیرساخت‌ها را داد. شرکت‌کنندگان در این نشست شامل ۱۱ کشور از اتحادیه اروپا، (بلغارستان، کرواسی جمهوری چک، استونی، لتونی، لیتوانی، لهستان، رومانی، اسلواکی، اسلونی) و ۵ کشور کاندیدای پیوستن به اتحادیه اروپا (آلبانی، بوسنی هرزگوین، مقدونیه، مونتنگرو و صربستان) بودند (Tursacsanyi, 2014: 3-4).

شی جین‌پینگ اظهار کرد که همکاری چین و کشورهای مرکز و شرق اروپا در چارچوب ابتکار فوق‌مبتنی بر اصول توسعه شامل؛ تصمیم‌گیری مشارکتی،

منافع مشترک، مشارکت در توسعه از طریق درهای باز، دستیابی به فناوری برتر است که مورد قبول طرفین واقع گردیده است. وی تأکید کرد، سه زمینه اولویت‌دار تحت همکاری ۱۶+۱ زیرساخت‌ها، فن‌آوری‌های پیشرفته و فناوری سبز است. شی‌جی‌پینگ در مارس ۲۰۱۳ در سخنرانی خود در مسکو چهار شیوه همکاری را برای توسعه روابط در قالب ابتکار ۱۶+۱ با اروپای شرقی ارائه کرد:

- ۱- همکاری در قالب ۱۶+۱ فراگیر و مسیر همکاری با کشورهای دیگر باز است،
- ۲- همکاری در قالب ۱۶+۱ نوع جدیدی از روابط بین‌الملل و بر مبنای همکاری برد-برد و کاهش واگرایی‌ها است،
- ۳- همکاری در این قالب با حاصل جمع صفر نیست و برای اتحادیه اروپا نگرانی ایجاد نمی‌کند،
- ۴- تأکید بر گفتگوهای مشاوره‌ای برای منافع همکاران در اولویت است و سیاست خارجی چین بر مبنای مشارکت در ابتکارات عمل خواهد کرد (Selosabi, 2017: 20-28).

نقشه (۱): کشورهای اروپایی شریک در ابتکار ۱۶+۱ چین

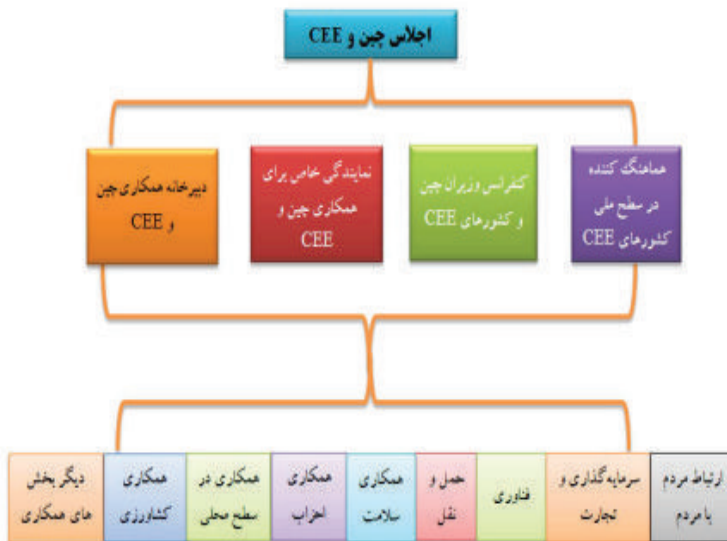
(org.logistic-china-ceec)

ابتکار ۱۶+۱: همکاری چندجانبه بین چین و اروپای مرکزی و شرقی
 ابتکار ۱۶+۱ دارای ابعاد و لایه‌های موضوعی مختلف است. مزایا و اهداف این پروژه برای چین و کشورهای اروپایی منافع اقتصادی و تجاری به همراه توسعه زیرساخت‌های ضروری به‌منظور گسترش همکاری‌ها است. کشورهای اروپای مرکزی و شرقی به‌طور فزاینده‌ای چین را به‌عنوان کشوری

درک می‌کنند که می‌توانند از طریق توسعه روابط تجاری، رشد سرمایه‌گذاری چینی و اخیراً از طریق پروژه‌های زیرساختی انجام‌شده توسط شرکت‌های چینی و تأمین مالی از وام‌های چینی، منافع اقتصادی برای منطقه به ارمغان آورده (Andrijauskas, 2020: 35).

لی چیانگ نخست‌وزیر چین در سال ۲۰۱۷ اعلام کرد: «این یک همکاری فرامنطقه‌ای است و دولت چین در پی آن است تا همکاری را با احیای مجدد رابطه بالکانی‌ها ترکیب کند، این همکاری‌ها می‌تواند به توسعه اینترنت و پروژه شهرهای هوشمند کمک کند و این کشورهای کوچک می‌توانند گره‌ای برای اتصال چین و اروپا باشند» (Yiwei, 2020: 4-2). در مجموع کشورهای کوچک بالکان، گروه «ویشگراد» و کشورهای محوری منطقه به‌صورت دوجانبه مورد توجه چین ذیل ابتکار ۱۶+۱ هستند که پکن در بخش‌های تجاری-اقتصادی، سرمایه‌گذاری و زیرساخت، فناوری، بهداشت و سلامت و حوزه سیاسی برای تقویت چندجانبه‌گرایی تلاش می‌کند. همکاری چین با کشورهای مذکور داری ساختار تعریف شده است که همکاری در بخش‌های گوناگون را برای ایجاد وابستگی و توسعه همکاری پیش می‌برد.

شکل (۱): ساختار کلی ابتکار ۱۶+۱

سرمایه‌گذاری چین و تقویت روابط مبتنی بر چندجانبه‌گرایی

در اصل ابتکار ۱۶+۱ یک مکانیسم همکاری منطقه‌ای است که هدف آن تسهیل جریان سرمایه‌گذاری و تجارت بین چین و اروپای مرکزی و شرقی است. براساس گزارش ۲۰۱۷ صندوق بین‌المللی پول، کشورهای اروپای مرکزی و شرقی دارای زیرساخت بسیار ضعیفی هستند و نرخ سرمایه‌گذاری عمومی سالانه نشان می‌دهد که حدود ۳۳ سال نیاز است تا این کشورها به سطح سرانه سرمایه‌گذاری اتحادیه اروپا برسند، این مسئله آن‌ها را تشویق به همکاری در حوزه سرمایه‌گذاری با چین می‌کند (European Parliament, 2017: 5). در حال حاضر سرمایه‌گذاری چین در اروپای مرکزی و شرقی به‌طور عمده در زمینه‌هایی از جمله زیرساخت‌ها، ظرفیت تولید، ماشین‌آلات، صرفه‌جویی در انرژی و حفاظت از محیط‌زیست، صنعت، جهانگردی و املاک و مستغلات می‌باشد.

در سال ۲۰۱۷ همکاری چین در پروژه‌های بزرگراه صربستان، راه آهن بوداپست-بلغراد و خط زمینی-دریایی سریع‌السير چین و اروپا^۱ امضا شد. همچنین یک شرکت چینی در زمینه پل و جاده با کشور کرواسی قرارداد امضا کرد. در حالی که سرمایه‌گذاری چین در اروپا در طول دهه اول قرن ۲۱ ناچیز بوده است؛ این سرمایه‌گذاری از سال ۲۰۱۰ تاکنون و البته در نتیجه وقوع بحران مالی به‌طور چشمگیری افزایش داشته است. هدف چین از ابتکار ۱۶+۱ دسترسی به بازارهای محلی و درعین حال استفاده از اعضای کشورهای اروپای شرقی عضو اتحادیه اروپا به‌عنوان دروازه اقتصادهای اروپای غربی است. نیروی کار ارزان و ماهر و مقررات کمتر، این بازارها را برای شرکت‌های چینی جذاب می‌کند (eurica, 2020). چین در چارچوب نگرش چندجانبه‌گرایی، از طریق سرمایه‌گذاری با کشورهای اروپای مرکزی و شرقی فرصت‌های جدیدی را ایجاد می‌کند که منافع خود را با بهره‌گیری از تعامل با این کشورها پیش ببرد. به‌عنوان مثال، شرکت‌های اروپایی به‌صورت ویژه در نمایشگاه‌های چین شرکت می‌کنند. در مجموع کل هزینه‌ها و سرمایه‌گذاری چین در کشورهای سی‌ای در جدول زیر آورده شده است.

1. China-europe land-sea Express

جدول (۱): میزان سرمایه‌گذاری چین در قالب مکانیسم ۱۷+۱

کشور	کل ارزش پروژه‌های چینی (میلیون یورو)	پروژه‌های زیرساختی (میلیون یورو)	سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (میلیون یورو)
صربستان	۹۹۴۵	۷۰۸۳	۲۸۶۲
مجارستان	۵۴۲۰	۲۰۰۰	۳۴۲۰
رومانی	۲۷۸۱	۰	۲۷۸۱
لهستان	۲۷۴۸	۷۲۶/۹	۲۰۲۱
بوسنی	۱۹۳۳	۱۹۳۳	۰
اسلوانی	۱۴۷۹	۰	۱۴۷۹
مونتنگرو	۹۸۷	۸۹۶/۶	۹۰
مقدونیه	۸۸۸	۸۶۱	۲۷
بلغارستان	۳۶۰	۱۲۰	۲۴۰
اسلواکی	۳۰۵	۰	۳۰۵
آلبانی	۳۰۰	۰	۳۰۰
جمهوری چک	۲۹۰	۰	۲۹۰
سایر کشورها (کرواسی، لیتوانی، استونی و لتونی)	۴۸۳	۰	۴۸۳
جمع هزینه‌ها	۲۷۷۲۰	۱۳۶۴۸	۱۴۰۷۲

(Matura, 2021 : 14 & Ministry of commerce of the PRC, 2020)

براساس جدول فوق هزینه‌های چین در دو بخش زیرساختی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای اروپای مرکزی و شرقی بوده است. با توجه به داده‌های فوق، چین تعمیق روابط با تک تک کشورها به‌ویژه کشورهای محوری را در دستور کار داشته و البته باید در نظر داشت که آمارها براساس سازمان‌های گردآوری کننده و مبنای گردآوری باهم متفاوت است. مثلاً جدول فوق دو بخش زیرساختی و سرمایه‌گذاری را مدنظر دارد و به حوزه فناوری، بهداشت عمومی و ... توجه نکرده است.

الف: همکاری‌های عملیاتی با دستاورد مثبت

براساس آمارها، چین از سال ۲۰۱۲ حدود ۴/۱۵ میلیارد دلار در زیرساخت‌ها و زمینه‌های انرژی، حمل‌ونقل، فناوری و اطلاعات و ارتباطات، ساخت‌وساز و املاک و مستغلات کشورهای ۱۶+۱ سرمایه‌گذاری کرده است

(Reconnecting Asia, 2020). سرمایه‌گذاری چین در اکثر این کشورها در چارچوب فوق و به‌خصوص در کشورهای گروه ویشگراد و کشورهای خاصی همچون؛ رومانی، بلغارستان و صربستان افزایش یافته است. تعداد کل سرمایه‌گذاری‌ها، در سال ۲۰۱۵ در مقایسه با سال ۲۰۰۹ افزایش و بهبود چشم‌گیری داشته و چندین پروژه سرمایه‌گذاری میان چین و این کشورها انجام شده است (Ping & Zoukui, 2017: 5-7). گزارش صندوق بین‌المللی پول در سال ۲۰۱۷، ارزش کل پروژه‌ای که در این سال توسط چین برای راه‌آهن، انرژی و جاده‌ها در بالکان غربی تأمین مالی شده برابر با ۶/۲ میلیارد یورو برآورد کرده است (Drahokoupil & et al, 2017: 141).

لی که چیانگ^۱ در ریگا پایتخت لتونی در سال ۲۰۱۶، رسماً صندوق ۱۰ میلیارد یورویی برای تأمین اعتبار پروژه‌های زیرساختی و تولیدی را راه‌اندازی کرد و از ۱۶ کشور خواسته شد تا به‌صورت داوطلبانه به این صندوق کمک کنند تا بودجه بیشتری برای این صندوق جمع‌آوری شود (Kratz and et al, 2016). پس از سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۷ پکن، ۸ میلیارد دلار در زمینه صنایع، ماشین‌آلات، مواد شیمیایی، مخابرات و انرژی جدید در کشورهای فوق سرمایه‌گذاری کرده است. از سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۷، شش مسیر پرواز مستقیم بین چین و کشورهای اروپای مرکزی و شرقی افتتاح شد.

چنانچه در جدول پایین مشخص است، بسترهای سرمایه‌گذاری در ابعاد مختلف برای سرمایه‌گذاری چین در کشورهای این کشورها فراهم شده و چین در حال سرمایه‌گذاری همه‌جانبه است. چین در سرمایه‌گذاری انجام شده در چهار سطح زیرمنطقه‌ای از جمله گروه ویشگراد، حوزه بالکان، اروپای جنوب شرق و کشورهای محوری فعالیت دارد. رویکرد چین به کشورهای فوق باعث افزایش فرصت‌ها برای بهره‌برداری از این ابتکارات چندجانبه شده و زمینه را برای مشارکت دیگران در «محصول مشترک»^۲ در چارچوب ترتیبات چندجانبه به رهبری چین فراهم کرده است. در چارچوب سیاست خارجی چندجانبه گرا، مقامات چینی به‌خوبی دریافته‌اند که همکاری سودمند برد-برد راهی کم‌هزینه‌تر به‌منظور دستیابی به اهداف بلندمدت اقتصادی است. توجه و تمرکز بر منافع همگانی و مشارکت در ابتکارات که از برنامه اقتصادی ۱۶+۱ حاصل می‌شود امری است که نشان‌گر توجه دولت‌مردان چین به معادلات همکاری جویانه اقتصادی دنیا می‌باشد.

1. Li Keqiang
2. co-production

جدول (۲): سرمایه‌گذاری انجام‌شده و برنامه‌ریزی‌شده چین با کشورهای ۱+۱۷

کشور میزبان	سال	میزان سرمایه‌گذاری چین	نام پروژه
مجارستان	۲۰۱۳	۲/۸۹ میلیارد دلار	راه‌آهن بلگراد-بوداپست
صربستان	۲۰۱۴	۱۷۰ میلیون دلار	پل پوبین ^۱
	۲۰۱۷	۷۱۵ میلیون دلار	نیروگاه حرارتی کوستولتس
	۲۰۱۶	۵۵ میلیون دلار	کارخانه فولاد هستیل صربیا
	۲۰۱۷	۱/۲۶ میلیارد دلار	معدن مس بور
رومانی	۲۰۱۳	۸ میلیارد دلار	نیروگاه برق هسته‌ای چرندا
	۲۰۱۳	۱ میلیارد دلار	نیروگاه حرارتی رووینر
مونتنگرو	۲۰۱۴	۸۰۹ میلیون یورو	راه‌آهن صربیا-بار
بوسنی و هرزگوین	۲۰۱۷	۷۰۰ میلیون یورو	نیروگاه برق توزلا
کرواسی	۲۰۱۷	۳۶ میلیون دلار	تفریحگاه کارپانیسکا توپلیک ^۲
	۲۰۱۷	۳۷/۲ میلیون دلار	شرکت خودروسازی ریماک
اسلواکی	۲۰۱۷	۹۸۰ میلیون یورو	گروه مالی جی و تی
جمهوری چک	۲۰۱۷	به ترتیب ۴۹، ۴۶، ۲۸۳ و ۸۴ میلیون یورو	۴ پروژه شامل؛ باشگاه فوتبال اسلاویا پراگ، شرکت هوایی « تراول سرویس ایرلاینز»، مرکز خرید فلورنتیوم و گروه انیوا
لهستان	۲۰۱۲، ۲۰۱۳، ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷	تقریباً ۹۶۵ میلیون دلار	۵ پروژه شامل؛ صنایع جنگ‌افزاری هوتا استاویولا وولا، شرکت سهامی افال‌تی کراسنیک، حوزه معادن
یونان	۲۰۱۷	۱۱/۵۱ میلیارد یورو	۴ پروژه در حوزه برق، بندر پیرائوس، گروه کاپلواواروس، فرودگاه بین‌المللی الینیکو

بنابراین ابعاد اقتصادی، نقش اصلی را در صحنه توسعه روابط دوستانه با این کشورها ایفا کرده و به ابزاری برای خدمت به اهداف سیاسی بین چین و اروپای مرکزی و شرقی تبدیل شده است. این ابتکار در نشست سالانه سران کشورها، جلسات منظم در سطح وزیران و وزارتخانه‌ها مکانیسم‌های مبادله را در حوزه‌های مختلف تجاری، سرمایه‌گذاری، فناوری، کشاورزی، آموزش و ... نهادینه کرد. بنا به گفته کوالسکی^۱ چین به‌طور استراتژیک ابتکارات ایجاد شده همانند «مجمع همکاری چین و آفریقا» و «۱۶+۱» را در چارچوب همبستگی جنوب-جنوب و سیاست‌های متناظر می‌بیند، در حالی که اهداف اقتصادی و سیاسی واقع‌بینانه‌ای را دنبال می‌کند (Kowalski, 2016: 16).

ب: سیستم وام‌دهی چین و نفوذ در کشورهای اروپای مرکزی و شرقی

بیشتر هزینه‌های پروژه‌های زیرساختی در کشورهای غیر عضو اتحادیه اروپا در بالکان غربی از طریق وام‌های چینی تأمین می‌شود و ارزش کل چنین معاملاتی در مقایسه با تولید ناخالص داخلی کشورهای مربوطه به مقادیر قابل توجهی می‌رسد. سطح وام‌ها ارائه‌شده توسط چین ممکن است به ۱۸ درصد از تولید ناخالص داخلی در مونته‌نگرو، ۱۲ درصد در صربستان، ۱۰ درصد در بوسنی و هرزگوین و ۷ درصد در مقدونیه شمالی برسد. گفته می‌شود که بیشتر هزینه‌های پروژه‌های چینی (تقریباً ۷۵-۸۵٪) از طریق وام‌های چینی تأمین می‌شود (Matura, 2021: 2).

به‌عنوان مثال، وام‌های کمکی به‌ویژه برای بزرگراه شمال-جنوب مونته‌نگرو، راه آهن مجارستان- صربستان، نیروگاه برق صربستان، پروژه نیروگاه برق بوسنی و هرزگوین اختصاص یافت. به‌منظور بهبود کیفیت و همکاری با این کشورها، چین ۱۰ میلیارد دلار وام ویژه در حوزه‌های زیرساختی، آب، حفاظت از جاده‌ها، بزرگراه‌ها و ساخت‌وسازها صادر کرده است. البته باید در نظر داشت که این سیستم وام‌دهی و سرمایه‌گذاری چین در قالب وام نشان‌دهنده عدم تقارن اقتصادی در برقراری رابطه بین اعضا است و این سیاست باعث نفوذ چین در این کشورها می‌شود و حتی می‌تواند در آینده این کشورها را در «تله بدهی»^۲ گرفتار کند و باعث وابستگی آن‌ها به لحاظ سیاسی به چین گردد.

1. Kowalski
2- debt trap

ج: تمرکز سرمایه‌گذاری بر شبکه حمل‌ونقل

در زمینه حمل‌ونقل همکاری‌ها عملیاتی شده و به گفته وزارت تجارت چین در سال ۲۰۲۰، حدود ۱۲/۴۰۰ سرویس راه‌آهن بین چین و کشورهای اروپای شرقی از جمله لهستان، مجارستان و چک راه‌اندازی شد (globaltimes, 2020). سرمایه‌گذاری چینی‌ها در بندر پیرائوس^۱ همراه با سرمایه‌گذاری در راه‌آهن سریع‌السیر از پیرائوس در یونان به بوداپست در مجارستان و از دریای سیاه بندر کنستانتسا^۲ از طریق بخارست و بوداپست به وین، نمونه‌ای از مواردی است که مسیرهای تجاری جدیدی را بین چین و کشورهای اروپای مرکزی و شرقی باز می‌کند (Grieger, 2016: 10). در دسامبر ۲۰۱۴، نخست‌وزیر چین لی چیانگ-هنگام حضور در سومین نشست سران دولت‌های چین و اروپای مرکزی و شرقی در بلگراد، ایجاد مسیر سریع خشکی- دریایی چین و اروپا را پیشنهاد کرد.

با احداث خط آهن از بندر پیرائوس به در یونان به بوداپست در مجارستان و طراحی مسیر عبور از طریق مقدونیه و صربستان، حمل‌ونقل بین چین و اروپا می‌تواند ۷ تا ۱۱ روز در مقایسه با سفر دریایی کاهش یابد (wang & picciau, 2017: 3). طبق گزارش، گروه راه‌آهن دولتی چین، قطارهای CRE ۱/۲۲ میلیون واحد بار معادل ۲۰ فوت را در سال ۲۰۲۱، حمل کرده‌اند که نسبت به مدت مشابه سال قبل (۲۰۲۰)، ۳۳ درصد افزایش داشته است (Siyan, 2021). چین با ایجاد زیرساخت‌های متعدد در حوزه حمل‌ونقل، این حوزه را به‌عنوان یکی از لایه‌های اساسی «چندجانبه-گرایی لایه‌ای» در نظر گرفته است و با بسیج و درجه‌بندی کشورها اروپای مرکزی و شرقی برای توسعه شبکه حمل‌ونقل، زمینه‌های وابستگی شبکه‌ای را بین پکن و آن‌ها فراهم کرده است.

د: سرمایه‌گذاری در حوزه فناوری در کشورهای ۱۶+۱

چین در حوزه فناوری به‌ویژه اینترنت نسل پنجم (جی ۵) در حال سرمایه‌گذاری در این کشورها است. به‌عنوان نمونه، پکن در سال ۲۰۱۸ با استخدام بیش از هزار کارگر خود را به‌عنوان مهم‌ترین بازیگر صنعت فناوری و ارتباطات رومانی تبدیل کرد. هوآوی در سال ۲۰۱۳ یادداشت تفاهم عمومی با وزارت ارتباطات رومانی امضا کرد که از گسترش حضور این شرکت در رومانی با

1 - Piraeus

2 - Constanta

استخدام بیش از هزار کارمند حمایت می‌کرد و مشارکت هوآوی در پروژه‌های دولتی فناوری رومانی را تسهیل کرد. با عین حال رومانی در استفاده از فناوری جی ۵ بین آمریکا و چین مردد شده است (Marinas, 2019). آمریکا برای تقابل با چین در این حوزه یادداشت تفاهم با این کشورها امضا کرده است که دسترسی آن‌ها را به شبکه پاک واشنگتن تسهیل و زمینه را برای مهار هوآوی در این کشورها فراهم می‌کند (Brînză, 2021). در عین حال، چین و آمریکا در حال رقابت در حوزه فناوری این کشورها هستند.

مسیر تجاری هموار شده در قالب ابتکار ۱+۱۶

طبق گفته وزارت بازرگانی چین در سال ۲۰۱۶، تجارت چین و کشورهای اروپای شرقی و مرکزی به ۵۸/۷ میلیارد دلار رسید، این رقم در سال ۲۰۱۰، برابر با ۴۳/۹ میلیارد دلار بود. تجارت خارجی چین با آن‌ها با رشد ۸/۴ درصدی در سال ۲۰۲۰ بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار بر آورد می‌شود که سریع‌تر از حجم تجارت سالانه این کشور با کل اروپا است. سخنگوی وزارت بازرگانی چین اعلام داشت که از سال ۲۰۱۲، تجارت کشور چین با این کشورها رشد سالانه ۸ درصدی را نشان داده است. در طول دوره این ابتکار، تجارت چین و اروپای مرکزی بسیار سریع‌تر از تجارت چین و اتحادیه اروپا افزایش یافته است.

در سال ۲۰۱۷، تجارت چین با ۱۶ کشور فوق به ۶۸ میلیارد دلار رسید که افزایش ۱۵/۹٪ نسبت به سال ۲۰۱۶ و افزایش ۳۰٪ را نسبت به سال ۲۰۱۲ تجربه کرد. این در حالی است که تجارت چین با اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۶، ۳/۱٪ کاهش یافت و در مجموع به ۵۴۷ میلیارد دلار رسید (Brînză, 2017: 217). در سال ۲۰۱۲، تجارت طرفین، بدون احتساب یونان که بعداً به ابتکار همکاری پیوست، ۵۲/۰۶ میلیارد دلار بود که در سال ۲۰۱۴، حجم تجارت بین دو طرف، به ۶۰/۲۲ میلیارد دلار آمریکا رسید. این رقم در سال ۲۰۱۹، به ۹۵/۴۵ میلیارد دلار رسید که نسبت به مدت مشابه سال گذشته‌اش ۶/۹۱ درصد افزایش داشت (zuokui, 2020: 55).

برای ترویج تجارت و سرمایه‌گذاری بین چین و کشورهای منطقه ابتکار ۱+۱۶، صندوق همکاری سرمایه‌گذاری چین و کشورهای اروپای شرقی و مرکزی راه‌اندازی شد و سال ۲۰۱۴ به‌عنوان سال سرمایه‌گذاری و ارتقای کسب-وکار چین و اروپای مرکزی و شرقی تعیین و نام‌گذاری شد. جلسات

وزرای چین و این کشورها از زمان انعقاد همکاری به‌طور منظم برگزار شده و اتاق‌های بازرگانی چین و این کشورها ایجاد شد. شکل‌گیری این نهادها تجاری باعث شد، تجارت میان چین و این کشورها به فاصله سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۹ رشد قابل توجهی را تجربه کند و افزایش ۶۷/۱ درصدی داشته باشد (Jing, 2020: 167). همچنین این رشد در سال ۲۰۲۱ ادامه داشت و بر اساس آمار گمرک چین در سه‌ماهه اول سال ۲۰۲۱، ارزش کل تجارت دوجانبه بین چین و کشورهای منطقه اروپای مرکزی و شرقی ۲۷/۲ درصد، نسبت به مدت مشابه سال گذشته رشد داشته است.

صادرات چین به این کشورها ۲۵/۳ درصد افزایش یافت؛ این در حالی است که واردات از این کشورها، ۳۲/۵ درصد افزایش یافت. با وجود محدود بودن اندازه همکاری اقتصادی و تجاری بین چین و کشورهای این منطقه، رشد همکاری اقتصادی و تجاری بین چین و کشورهای حاضر در ابتکار، بیشتر از رشد تجارت چین و اتحادیه اروپا (براساس درصد) بوده است (Siyan, 2021). طبق آمارهای تجاری پس از امضای مکانیسم ۱۶+۱، مسیر تجاری بین طرفین هموار شده و تجارت بین طرفین از رشد قابل ملاحظه‌ای نسبت به دهه قبل برخوردار بوده است و سالانه در حال افزایش می‌باشد.

ابتکار ۱۶+۱ و توسعه پروژه «کمربند-راه» با نقش کشورهای محوری

چین برای موقعیت ژئواستراتژیکی کشورهای اروپای مرکزی و شرقی به‌عنوان پل ارتباطی بین خود، بازار اتحادیه اروپا و همچنین یک‌راهرو مهم برای حمل‌ونقل پروژه کمربند-راه ارزش قائل است. اروپا، به‌ویژه بخش موردبحث، مقصد اصلی سرمایه‌گذاری برای ابتکار عمل کمربند-راه و پروژه‌های اصلی چین است. به نظر می‌رسد ۱۶ کشور منطقه اروپای مرکزی و شرقی از اعضای این ابتکار (که بعداً یونان نیز به آن اضافه شد) دارای اهمیت ژئواستراتژیکی عالی برای چین می‌باشند (Budeanu.2018: 3-5).

در حالی که بخش عمده‌ای از سرمایه‌گذاری‌های چین هنوز به اروپای غربی می‌رود، فعالیت‌های مربوط به این ابتکار، در اروپای مرکزی، شرقی و جنوبی از جمله بالکان غربی افزایش چشمگیری داشته است. این کشورها برای تحقق کمربند-راه، به‌عنوان نماینده چین در منطقه هستند و در این چارچوب از اهمیت استراتژیک برای چین برخوردار هستند. قبل از اعلام

استراتژی کمربند-راه، نخست‌وزیر سابق چین - ون جیابائو- اظهار داشت که اروپای مرکزی، نقش «پل ارتباطی» در گسترش شرکت‌های چینی در اروپا را بازی می‌کند (3: wang & picciau. 2017).

کشورهای عضو ابتکار ۱+۱۶ در ابتکار کمربند-راه جایگاه ویژه‌ای دارند و کشورهای محوری به‌عنوان یکی از لایه‌های چندجانبه‌گرایی چندلایه هستند که پکن به دنبال تقویت همکاری با آن‌ها است. به‌عنوان مثال، لهستان پس از عملیاتی شدن ابتکار ۱+۱۶ و کمربند-راه همکاری اقتصادی با چین را افزایش داد به‌گونه‌ای که حجم تجارت دوجانبه از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۸، ۳/۱۳٪ رشد داشته است. لهستان یکی از اولین کشورهای بود که تفاهم‌نامه‌ای با چین در زمینه ابتکار کمربند-راه را در سال ۲۰۱۵ امضاء نمود. لهستان برای توسعه سیاست حمل‌ونقل چین اهمیت بسزایی دارد، بیشتر قطارهای باری چین - اروپا، از طریق لهستان عبور می‌کنند تا به کشورهای دیگر اروپایی برسند و این به‌طور قابل توجهی کارایی تجارت فرامرزی را بهبود بخشیده است (Melling, 2019)

در سال ۲۰۱۶ هواچونینگ^۱، سخنگوی وزارت امور خارجه چین اعلام کرد که وزرای خارجه چین و یونان، تفاهم‌نامه‌ای را در رابطه با همکاری‌های بیشتر تحت ابتکار کمربند-راه امضا کرده‌اند، وی به نقل از وانگ‌یی - وزیر خارجه چین - اظهار کرد که «یونان نقطه مهم پیوند راه ابریشم زمینی و دریای و شریک طبیعی برای چین است» (Findchina, 2020). بندر پیرائوس به‌عنوان یک پروژه برجسته برای کمربند-راه چین محسوب می‌شود. بندر یونانی در واقع دروازه ورود بین خاورمیانه و بالکان و بازارهای اروپایی است. موقعیت مرکزی آن در مدیترانه و برتری آن نسبت به سایر بندرها کاملاً مشهود است. چهارمین شرکت حمل‌ونقل بزرگ دولتی چین از سال ۲۰۰۸ تاکنون در بندر پیرائوس در حال سرمایه‌گذاری است.

در سال ۲۰۱۶، این شرکت سهم کنترل‌کننده‌ای را در اداره بندرها پیرائوس به دست آورد و مبلغ ۵۰۰ میلیون یورو به‌منظور نوسازی و گسترش امکانات و کارکنان بند متعهد شد. سرمایه‌گذاری چین شامل سیستم جرتقیل جدید، بهره‌وری و اسکله‌های جدید در اعماق آب است. یک راه‌آهن سریع‌السیر با سرعت ۲۰۰ کیلومتر در ساعت از بندر پیرائوس در یونان تا بوداپست مجارستان گسترش می‌یابد. این مسیر حمل‌ونقل سریع برای رسیدن کالاهای چینی

به شرق و اروپای مرکزی است. راه آهن بین بلگراد، صربستان، بوداپست و مجارستان با حدود ۲ میلیارد دلار از محل تأمین بودجه بانک صادرات و واردات چین و توسط شرکت راه آهن و ساختمان چین ساخته شده است (Kerry, 2018: 9). علاوه بر دو کشور فوق، همکاری با صربستان و مجارستان نیز به صورت ویژه در دستور کار چین قرار دارد.

بنابراین طرح ابتکار ۱۶+۱ زمینه توسعه پروژه‌ها را در قالب کمربند-راه را فراهم کرده و به عنوان مکملی برای این پروژه در همکاری با اروپا است و پکن با همکاری با کشورهای محور درصدد گسترش پیوند اقتصادی عمیق برای تقویت چندجانبه‌گرایی است. در واقع کشورهای محوری لهستان، یونان، صربستان و مجارستان در قالب چندجانبه‌گرایی چندلایه چین به عنوان کانون تمرکز برای تقویت همکاری در نظر گرفته شده‌اند. مکانیسم ۱۶+۱ با برنامه بلندمدت چین در قالب کمربند-راه مطابقت دارد.

ایجاد اصول کلی رفتار سیاسی جهت هماهنگی

سران کشورهای عضو در ابتکار ۱۶+۱ سالانه دیدارهایی باهم داشتند و این گفتگوها منجر به این توافق‌نامه می‌شود. از سال ۲۰۱۲ تاکنون اجلاس‌های بین چین و کشورهای اروپای مرکزی و شرقی به‌جز سال ۲۰۲۰ به دلیل کووید ۱۹- در شهرهای مختلف کشورها (به ترتیب ورشو، بخارست، بلگراد، سوژو، ریگا، بوداپست، صوفیه، دوبروونیک^۱) برگزار شد. در اجلاس سران چین و کشورهای اروپای مرکزی و شرقی در فوریه ۲۰۲۱، چین متعهد به بازگشایی، مشارکت فعال‌تر در همکاری‌های دوجانبه، چندجانبه و منطقه‌ای و دستیابی به سطح بالاتری از همکاری برد-برد شد (china-ceec, 2022).

شی جی‌پینگ در سال ۲۰۱۳ از همکاری محترمانه در چارچوب این ابتکار صحبت کرد و رفتار سایر مقامات چینی به گونه‌ای است که حساسیت‌ها برانگیخته نشود. توجه و تمرکز مقامات چینی به کلماتی همچون احترام متقابل، مشارکت و منافع گسترده، شرکای برابر و پیگیری توسعه مشترک ناشی از حساسیت سیاسی این موضوع است. آنچه در حال حاضر برای چین اهمیت دارد منافع اقتصادی ملی است که باید از طریق این همکاری‌ها حاصل گردد. بنابراین بدون هر گونه تنش بر رفتار همکاری جویانه با مرکز و شرق اروپا تمرکز داد و با نگاه واقع‌بینانه همکاری متقابل را جهت ایجاد پیوندهای عمیق‌تر دنبال می‌کند.

بسیاری از کشورهای عضو مکانیسم ۱۶+۱، عضو اتحادیه اروپا هستند و حضور چین در این کشورها می‌تواند در آینده آراء سیاسی و موضع آن‌ها را به سمت چین تقویت کند. تحقیقات نشان می‌دهد که نگرش منفی کشورهای اروپای شرقی به همکاری با اتحادیه اروپا بعضاً منجر به تلاش این کشورها برای همکاری و بازیگری جهانی با چین و روسیه برای ایجاد تعادل با اتحادیه اروپا شده است. جدول زیر موضع این کشورها را نسبت به همکاری با چین و اتحادیه اروپا نشان می‌دهد.

جدول (۳): همکاری کشورهای اروپای مرکزی و شرقی در قالب ۱۶+۱ و موضع نسبت اتحادیه اروپا

همکاری در قالب ۱۶+۱	کشور	موضع نسبت به اتحادیه اروپا
مشارکت‌کنندگان فعال	جمهوری چک، مجارستان، لهستان، صربستان	منتقد ناحیه یورو و شریک استراتژیک چین
شریک مشتاق	بلغارستان، لتونی، مقدونیه، رومانی، اسلوانی	خوش‌بین و میانه‌رو نسبت به یورو (البته بلغارستان به یورو بدبین است)
پیروی از قالب ۱۶+۱	کرواسی، استونی، اسلواکی و لیتوانی	خوش‌بین و میانه‌رو نسبت به یورو
کم‌کار نسبت به ۱۶+۱	آلبانی، بوسنی و هرزگوین و مونتنگرو	خوش‌بین و میانه‌رو نسبت به یورو

(European Parliament, 2017: 4)

براساس جدول فوق کشورهای که نسبت به اتحادیه اروپا نگرش منتقد و شکاکانه‌ای دارند، شرکای اصلی پکن در مکانیسم ۱۶+۱ هستند و سایر کشورها اگرچه تا حدودی نسبت به اتحادیه اروپا خوش‌بین هستند، اما در طیف قرار دارند که نگرش میانه‌رو نسبت به اتحادیه اروپا دارند، براین اساس سرمایه‌گذاری چین می‌تواند زمینه واگرایی آن‌ها نسبت به اتحادیه اروپا و همکاری بیشتر با چین را تشویق کند.

همکاری در سطح محلی: زمینه هماهنگی رفتار؛ نهادهای جهت افزایش درک متقابل و اعتماد چینی‌ها و اروپای شرقی تأسیس شده است. به‌عنوان مثال، صندوق تحقیقات روابط چین-اروپای شرقی و مرکزی و «مرکز توسعه جوانان چین و اروپای شرقی و مرکزی»^۱ در چارچوب ابتکار ۱۶+۱ تأسیس شدند. رویدادهای مشترک آموزشی، فرهنگی، گردشگری و ورزشی به‌طور منظم برنامه‌ریزی شده تا نسل‌های جوان چین و کشورهای اروپای

1. The china-CEEC youth development

مرکزی و شرقی را به یکدیگر نزدیک کند. «گفتگوی سیاست آموزشی چین و اروپای شرقی و مرکزی ۱»، «انجمن گردشگری سطح بالای چین و اروپای شرقی و مرکزی ۲»، «انجمن میراث فرهنگی چین و اروپای شرقی و مرکزی ۳» و... مواردی از این برنامه‌ها هستند.

علاوه بر این‌ها تعداد زیادی یادداشت تفاهم برای تقویت همکاری‌های علمی امضاء شده است. در چارچوب این ابتکار انجمن‌هایی برای همکاری‌های گردشگری، کشاورزی و فرهنگی تأسیس شد. به‌عنوان مثال «انجمن استانی فرمانداران چین و اروپای مرکزی» راه‌اندازی شد تا کانال ارتباطی دیگری را برای افزایش درک متقابل فراهم آورده باشد. سال ۲۰۱۸ نیز به‌عنوان سال «همکاری فرو ملی چین و کشورهای اروپای شرقی و مرکزی»^۴ نام‌گذاری شد. پارک‌های صنعتی محلی و نمایشگاه‌های تجاری در استان‌های چجیانگ^۵ و شاندونگ^۶ و هبی^۷ در چین راه‌اندازی شده و سرمایه‌گذاران و کارآفرینان کشورهای «اروپای مرکزی و شرقی» را هدف قرار می‌دهند (Jing, 2020: 167-169).

در چارچوب ابتکار ۱+۱۶، تعداد گردشگران چینی که از اروپای مرکزی و شرقی بازدید کردند از ۲۸۰۰۰۰ به ۹۳۰۰۰۰ افزایش یافته و تعداد تبادل دانشجویان در این کشورها دو برابر شده و مرکز همکاری فرهنگی چین و کشورهای ابتکار ۱+۱۶ در مقدونیه شمالی افتتاح شد. در کشور چین، مرکز آموزش چینی-اروپای مرکزی و شرقی^۸ برای جوانان و مرکز همکاری و تبادل فرهنگی در چنگدو^۹ تأسیس شد. همچنین متقابلاً تعداد مؤسسات کنفوسیوس در کشورهای «اروپای مرکزی و شرقی» افزایش یافت و با افزایش تعداد بورسیه‌های تحصیلی دولت چین به دانشجویان «اروپای مرکزی و شرقی»، همکاری جوانان نیز در حال افزایش است.

1. The china-CEEC education policy dialogue
2. China-CEEC high-level tourism forum
3. China-CEEC Cultural Heritage Forum
4. China-CEEC Subnational Cooperation Year
5. Zhejiang
6. Shandong
7. Hebi
8. CHINA-CEEC
9. Chengdu

کووید ۱۹ و توسعه تعامل چندجانبه

هنگامی که همه‌گیری کرونا از شهر ووهان چین آغاز شد، چندین کشور منطقه مرکز و شرق اروپا با چین ابراز همبستگی کرده و با ارسال فوری لوازم پزشکی موردنیاز چین را همراهی کردند. میتسوتاکیس، نخست‌وزیر یونان در ماه فوریه ۲۰۲۰، به رئیس‌جمهور شی جین‌پینگ در طی نامه صمیمانه‌ترین همدردی و حمایت قاطعانه خود را ابراز داشت. دولت چک کمک‌های مالی و تجهیزات پزشکی را با پروازهای چارتری به مرکز شیوع کرونا منتقل کرد. متقابلاً چین پس از به تحت کنترل در آوردن این بیماری همه‌گیر در داخل، یک دوره کمک به نیازمندترین کشورهای اروپا که کرونا در آن‌ها شیوع یافته بود، از جمله صربستان، یونان، کرواسی، بوسنی و هرزگوین و آلبانی را آغاز نمود و کیت‌های آزمایش، ونتیلاتور و ماسک‌ها و لباس‌های محافظ یک‌بارمصرف برای این دولت‌ها ارسال کرد. چین برای اطمینان از به‌موقع رسیدن محموله‌های پزشکی، رویه‌های گمرکی برای ترخیص کالا را ساده و مکانیسم‌هایی سریع برای حمل‌ونقل ایجاد کرد.

علاوه بر این، پکن اقدامات کنترل و درمان پزشکی را با کشورهای این کشورها به اشتراک گذاشت. در ۱۳ مارس ۲۰۲۰ یک کنفرانس ویدئویی بین چین و ۱۷ کشور فوق‌برگزار شد که در آن کارشناسان پزشکی چینی و کارکنان بهداشتی انواع مؤثر راه‌حل‌های تشخیصی و درمانی کرونا، قرنطینه در سطح جامعه، اقدامات مهار برای ورودی بندرها و پروازهای تجاری را برای کمک به اروپا آموزش دادند. یک گروه چینی از کارشناسان پزشکی برای تقویت خدمات بهداشتی محلی به صربستان اعزام شدند. چین و کشورهای ابتکار، برای حمایت از مشاغل کوچک که قربانی همه‌گیری کرونا شده بودند نیز مذاکراتی حول محور صنعت و تولید، تجارت، سرمایه‌گذاری و کشاورزی، گردشگری و تبادل مردم با مردم ایجاد نمودند (Jing, 2020: 169-17).

در نشست سالانه فوریه سال ۲۰۲۱، به‌صورت مجازی پکن اعلام کرد که آماده است تا به همکاری واکسن با کشورهای اروپای شرقی و مرکزی بپردازد. آندری دودا، رئیس‌جمهور لهستان در سخنرانی مجازی گفت که «بهترین راه کمک برای رشد مجدد اقتصادها پس از همه‌گیری کرونا گسترش تجارت است و ما انتظار داریم که همکاری ما در قالب ۱+۱۷ در زمینه اقتصاد و بهداشتی در عصر کرونا تقویت گردد». به گزارش شین‌هوا، شی جین‌پینگ

در این جلسه مجازی اظهار کرد که «قصد دارد طی پنج سال آینده کالاهای کشاورزی و سایر کالاها به ارزش بیش از ۱۷۰ میلیارد دلار از اروپای مرکزی و شرقی وارد کند. وی بر تعمیق و گسترش روابط کشاورزی چین و کشورهای منطقه ابتکار تأکید داشت (Associated press, 2021).

رابطه نزدیک میلوش زمان^۱، رئیس جمهور چک با مقامات چینی مشهور است. او در ماه فوریه ۲۰۲۱، در نشست مجازی ۱۷+۱ شرکت کرد. در این نشست، که شی، رئیس جمهور چین، و اکسن سینوفارم را به همتایان اروپایی خود پیشنهاد داد، سخنگوی میلوش زمان اظهار کرد که رئیس جمهور به خواست نخست‌وزیر وقت، آندری بابیش^۲ با چین تماس گرفته است و آمادگی برای واردت واکسن سینوفارم و همکاری بهداشتی را خواستار شد و اعلام کرد دولت وی می‌تواند از واکسن سینوفارم خریداری کند. مجارستان که روابط مستحکمی با پکن دارد اولین کشور اتحادیه اروپایی و حاضر در ابتکار ۱۶+۱ بود که برای توزیع واکسن سینوفارم چین ثبت‌نام کرد. در حال حاضر واکسن سینوفارم در چک، مجارستان و صربستان و لهستان استفاده می‌شود (Zachova, 2021).

صربستان، مونته‌نگرو و مقدونیه شمالی نیز قبلاً واکسن‌های چینی را خریداری کرده‌اند یا علاقه شدیدی به انجام این کار ابراز کرده‌اند. صربستان که یکی از نزدیک‌ترین شرکای منطقه‌ای چین در اروپای شرقی و مرکزی است در کمپین واکسیناسیون خود به شدت به تزریقات واکسن سینوفارم متکی است (Standish, 2021). بنابراین در دنیای پس از همه‌گیری، چین و کشورهای اروپای مرکزی و شرقی هم کمبودها و کاستی‌های مکانیسم همکاری را رسیدگی کردند و هم در قالب چالش‌های جدید ناشی از همه‌گیری باهم همکاری کردند. تلاش‌های مشترک در چارچوب ابتکار ۱۶+۱ مؤثر بوده است، زیر بر کانال‌های ارتباطی و برنامه‌های مشارکتی استوار است و همکاری در حوزه بهداشتی را و حکمرانی سلامت را افزایش داده است (Jing, 2020: 173).

ابتکار ۱+۱۶ در سایه جنگ اوکراین

به دلیل عضویت بسیاری از کشورهای ابتکار ۱۶+۱ در ناتو و نزدیک شدن چین به روسیه، نگرش منفی در کشورهای ابتکار فوق نسبت به تعمیق رابطه با چین ایجاد شده است. مسیر قطارهای باری چین از آسیای مرکزی به

1. Miloš Zeman
2. Andrej Babiš

سمت اروپا و اوکراین مختل شده است. کشورهای ابتکار ۱۶+۱ که به عنوان منطقه فرعی نفوذ چین شناخته می‌شدند، اکنون بر روی وضعیت اوکراین متمرکز شده‌اند، از پناهندگان استقبال می‌کنند و به همسایه خود کمک می‌فرستند. در وضعیت فعلی کمتر احتمال دارد با چین موافقت‌نامه‌هایی منعقد کنند (Le Corre, 2022). «فو کونگ^۱» سفیر چین در بروکسل جنگ اوکراین را «مشکلی در روابط دوجانبه چین و اروپا ارزیابی کرده است».

با این وجود، صربستان، آلبانی، مقدونیه، مونته‌نگرو، و بوسنی و هرزگوین - به گرمی از پروژه‌های چینی به ارزش ۶/۳ میلیارد دلار در بخش‌هایی مانند بزرگراه‌ها، ایستگاه‌های انرژی و راه‌آهن در بالکان غربی استقبال کرده‌اند. اما ۱۱ کشور دیگر تحت تأثیر جنگ اوکراین قرار دارند و کمتر وارد سرمایه‌گذاری گسترده با چین پس از جنگ شده‌اند. چینی‌ها برای اینکه اندوخته آن‌ها در اروپا از بین نرود راه حل مسالمت‌آمیز را برای جنگ پیشنهاد کرده و هیچ‌گونه کمک نظامی و یا تسلیحاتی به روسیه نکرده است (Birmingham, 2022). بنابراین راهبرد چین با اروپایی مرکزی و شرقی تحت تأثیر جنگ اوکراین قرار گرفته، اما چینی‌ها تلاش دارند با عدم حمایت آشکار از روسیه، فضا را برای توسعه روابط با اروپا حفظ نگه دارند.

نتیجه‌گیری

برنامه‌ها و اقدامات دولت چین در راستای اجرای ابتکار ۱۶+۱، به این کشور در ارتقای سطح اقتصادی خود با کشورهای اروپای مرکزی و شرقی کمک کرده و هم‌زمان که روابط خود با اتحادیه اروپا را حفظ می‌کند دست به همکاری‌های وسیع و توسعه محور با اروپای شرقی می‌زند. در چارچوب این برنامه‌ها، چین میزان سرمایه‌گذاری و تجارت خود در کشورهای مشمول طرح و همچنین کشورهای چینی که با آن‌ها توافق همکاری امضاء نموده را افزایش داده است. واقعیت عینی‌های نشان می‌دهد که ابتکار ۱۶+۱ علی‌رغم اینکه بعضی از آن تحت عنوان «کالبد تو خالی^۲» نام برده‌اند، اما باعث تقویت روابط چین با کشورهای اروپای مرکزی و شرقی در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی شده و با تعداد زیادی پروژه و اقدام در حال گسترش دامنه وابستگی بین طرفین است.

در نه سال گذشته چین موفق به ایجاد سیستمی از روابط به هم‌پیوسته

1. Fu Cong
2. empty shell

در این منطقه شده که بیش از این وجود نداشت. دستاورهای مثبت این ابتکار واکنش آمریکا و اتحادیه اروپا را برای مقابله با چین برانگیخته و این دو بازیگر در صدد بوده‌اند تا با همکاری هم و اجرایی برنامه‌های عملیاتی جلوی نفوذ چین را در کشورهای اروپای مرکزی و شرقی بگیرند. شیوه بازی چین در چارچوب چندجانبه‌گرایی با کشورهای اروپای مرکزی و شرقی، بازی باحال جمع صفر را کنار گذاشته و بازی با حاصل جمع مثبت جایگزین آن شده است، موضع دولت‌های ابتکار ۱+۱۶ با چین هسمو شده و میزان تعاملات دیپلماتیک و حجم سرمایه‌گذاری آن‌ها با هم افزایش داشته است.

باید توجه داشت، این وابستگی متقابل ایجاد شده بین چین و کشورهای مرکزی و شرقی اروپا باعث تأثیر بر اتحادیه اروپا شده و همگرایی در درون آن را تحت تأثیر قرار داده است (البته باید در نظر داشت که چین در قالب کمربند-راه با سایر کشورهای اروپایی در حال همکاری متقابل است)، از طرف دیگر بازار این کشورها را به سمت چین چرخش داده و جایگاه ایالات متحده آمریکا را در بازار کشورهای مرکزی و شرقی اروپا تضعیف کرده است. بنابراین در چارچوب این مکانیسم، پکن به دنبال ایجاد یک چارچوب همکاری چندلایه است که هدف آن افزایش دستاوردهای مثبت برای کشورهای عضو است و این مسئله باعث می‌شود مدیریت چین در منطقه مورد بحث مؤثر واقع گردد.

منابع

- Andrijauskas, K., Bachulska, A. Bērziņa-Čerenkova, U. A., Karásková, I., Karindi, L., & Szunomár, Á, (2020), Empty shell no more : China's growing footprint in Central and Eastern Europe, Association for International Affairs (AMO), Policy paper.
- Associated press (2021), «Xi :china opens to vaccine cooperation with eastern Europe ,»Abc News ,<https://abcnews.go.com/Health/wireStory/xi-china-open-vaccine-cooperation-eastern-europe.75773568->
- Brînză, Andreea (2019), «The “1 +17” Mechanism :Caught Between China and the United States ,»China Quarterly of International Strategic Studies213- , (02)5 , .231
- Brînză, Andreea (2021), «How China's 17+1 Became a Zombie Mechanism» The Diplomat ,<https://thediplomat.com/2021/02/how-chinas-171-became-a-zombie-mechanism./>
- Bermingham, Finbarr (2022), «Chinese ambassador admits Russian invasion of Ukraine has hurt relations with EU,»South china morning post ,<https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3204398/chinese-ambassador-admits-russian-invasion-ukraine-has-hurt-relations-eu>.
- Callaghan, Mike, and Paul Hubbard (2016), «The Asian infrastructure investment bank :Multilateralism on the silk road ,»China Economic Journal116- :9.2 , .139
- Ceec-china-logistic.org (2020), «Cooperation informations plan form !Logistics CEEC- china cooperation secretariat ,»17+1 Ceec-china-logistic.org/en/about-us/info-chinasecretionlogistics.
- Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, (2022), Ceec-china-logistic.org, http://www.china-ceec.org/eng/ldrhw_1/.
- Caporaso, J. A. (1992), International relations theory and multilateralism: the search for foundations. International organization, 46(3), 599-632.
- Drahoukoupil, Jan & et al, (2017), «Chinese investment in Romania and Bulgaria ,»Chinese investment in Europe :corporate strategies and labour relations.141 :
- Drezner, Daniel W, (2008), «Lost in Translation :The Transatlantic Divide over

- Diplomacy ,»in :Kopstein ,Jeffrey/Steinmo ,Sven) Eds ,(Growing Apart192- : .210
- European Parliament (2018), «China ,the 16+1 format and the EU ,Think Tank European Parliament »[https:// :www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI.625173](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI.625173)(2018)
- Global times (2020), «China-eu investment treaty breakthrough win-win for global cooperation ,»Global Times ,[https:// :www.globaltimes.cn/content.1210391/shtml](https://www.globaltimes.cn/content.1210391/shtml).
- Gramer , Robbie (2017), «All abroad china,s new silk road express ,»Foreign Policy [https:// :foreignpolicy.com//2017/01/04/all-abroad-china-new-silk-road-express-yiwo-to-london-train-geopolitics-one-belt-one-road](https://foreignpolicy.com//2017/01/04/all-abroad-china-new-silk-road-express-yiwo-to-london-train-geopolitics-one-belt-one-road).
- Grieger,Gisela (2016), «One belt one road) OBOR :(china's regional integration initiative ,»European parliament,[https:// :www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI.586608](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI.586608)(2016)
- Jakóbowski, Jakub (2018), «Chinese-led regional multilateralism in Central and Eastern Europe ,Africa and Latin America ,1 +16 :FOCAC ,and CCF ,»Journal of Contemporary China.659-673 :27.113 ,
- Jing, Long (2020), «Post-Pandemic Cooperation between China and Central and Eastern Europe ,»China Quarterly of International Strategic Studies6.02 , .165-180 :(2020)
- Keohane, Robert O, (1990), «Multilateralism :an agenda for research ,»International journal.731-764 :(1990) 45.4 ,
- Liu, Kerry (2018), «Chinese manufacturing in the shadow of the China-US trade war ,»Economic Affairs.307-324 :(2018) 38.3 ,
- Le Corre, Philippe (2022), «The Ukraine War's Impact on Sino-European Relations ,»Harvard Kenndy School ,[https:// :ash.harvard.edu/ukraine-wars-impact-sino-european-relations](https://ash.harvard.edu/ukraine-wars-impact-sino-european-relations).
- Kowalski, Bartosz (« ,)2016(China's foreign policy towards Central and Eastern Europe :The '1 + 16' format in the South-South cooperation perspective ,»Cambridge Journal of Eurasian Studies.16-1 :1
- Kratz Agatha & dragan pavlicevic & justana szczudlik, (2016), «China's invest-

- ment in influence :the future of 16+1 cooperation ,»European council on foreign relations ,[https:// :ecfr.eu/publication/chinas_investment_in_influence_the_future_of_161_cooperation7204./](https://ecfr.eu/publication/chinas_investment_in_influence_the_future_of_161_cooperation7204/)
- Marinas, R, (2019), «Romania's critical networks do not use Huawei equipment : STS ,»Reuters ,[https:// :www.reuters.com/article/us-huawei-europe-romania-idUSKCN1QO1L2](https://www.reuters.com/article/us-huawei-europe-romania-idUSKCN1QO1L2).
- Matura, Tamás, (2021), «Chinese Investment in Central and Eastern Europe :A Reality Check ,»Central and Eastern European Center for Asian Studies.
- Melling, chen, (2019), «Poland looking to blister trade with china under BRI,» Chinadaily ,[https:// :www.chinadaily.com.cn/a/201905/28/WS5cec97d-ca3104842260be305.html](https://www.chinadaily.com.cn/a/201905/28/WS5cec97d-ca3104842260be305.html).
- Ministry of Commerce of the PRC, (2020), 2019«Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment ,»[https:// :www.purpleculture.net/statistical-bulletin-of-chinas-outward-foreign-direct-investment-2019-p/31287-](https://www.purpleculture.net/statistical-bulletin-of-chinas-outward-foreign-direct-investment-2019-p/31287-)
- Ping Huang & liu zoukui (2017), 16+1 «cooperation and Chinese investments in CEEC ,»See detailed statistics on Ministry of Commence Europe Division ,[http// : ozs.mofcom.gov.cn/article./zsjmzx/date.201702/20170202520524/shtml](http://ozs.mofcom.gov.cn/article./zsjmzx/date.201702/20170202520524/shtml).
- Ruggie, John Gerard (2002), Constructing the World Polity : essays on international institutionalization, London : Routledge.
- Sabi selo, Šabić (2017), «Croatian International Relations Review - CIRRR,»79 IRMO ,[https:// :irmo.hr/publications/objavljen-croatian-international-relations-review./79-](https://irmo.hr/publications/objavljen-croatian-international-relations-review./79-)
- Siyang , chen (2021), «China-CEEC cooperation has opend new chapter ,»Chinadaily ,[http// :www.chinadaily.com.cn/a/202112/27/WS61c8fc-f1a310cdd39bc7d869.html](http://www.chinadaily.com.cn/a/202112/27/WS61c8fc-f1a310cdd39bc7d869.html)
- Song, Lilei, and Dragan Pavličević (2019), «China's multilayered multilateralism :a case study of China and Central and Eastern Europe cooperation framework ,»Chinese Political Science Review.277-302 :4.3 ,
- Standish , Reid (2021), «Chinese Summit Gets Chilly Reception From Central, Eastern European Countries ,»Radio free Europe .[https:// :www.rferl.org/a/](https://www.rferl.org/a/)

chinese-summit-gets-chilly-reception-from-central-eastern-european-countries.31094507/html

– Wang ,weidong & simona picciau (2017), «How to strengthen eu-china cooperation based on belt and road ,»www.scielo.org ,https// :www.redalyc.org/journal./927/92754537002/

– Yiwei, Wang (2020), «China and Europe :BRI and the 17+1 Initiative ,»Valdai Discussion Clup,https// :valdaiclub.com/a/highlights/china-and-europe-bri-and-the-17-1-initiative./

– Zachova , Aneta (2021), «Czechia orders Chinese vaccine Sinopharm ,»Euroactive ,https// :www.euractiv.com/section/politics/short_news/czechia-orders-chinese-vaccine-sinopharm./

– Zuokui, Liu (2020), «Cooperation between China and the Central and Eastern European Countries in Times of Major Changes ,»China Int'l Stud.24 :(2020) 85 .